

با چشم‌هایمان بشنویم...

گزارش تصویری از یک مدرسه‌ی ابتدایی در شهر اوساکای ژاپن

● فاطمه متولی‌پور ابرقوئی

اشاره

در سال ۱۳۸۶ من و فرزندم به همراه همسر که برای تدریس در دانشگاه اوساکای ژاپن دعوت شده بود، به آن کشور رفتیم و این فرصت را یافتیم تا دو سال در شهر اوساکا زندگی کنیم. یکی از فرزندم دوره‌ی ابتدایی را در آنجا شروع کرد و چون به‌شدت به من وابستگی داشت، به ناچار مدت یک ماه و اندی هر روز مانند دانش‌آموزان با او به مدرسه می‌رفتم و بعد از ظهر به خانه برمی‌گشتم. این کار در ابتدا برایم بسیار سخت بود؛ زیرا من که خودم زمانی در کلاس تدریس می‌کردم، حالا باید در عقب کلاس در کشوری غریب می‌نشستم؛ بی‌آنکه از حرف‌های دیگران چیزی بفهمم.

ارتباط من با مسئولان مدرسه و معلم فرزندم به کمک دو تن از آموزگاران صورت می‌گرفت که به زبان انگلیسی هم صحبت می‌کردند. همین‌طور دانشجویان فارسی‌دان همسر که گاه داوطلبانه به مدرسه می‌آمدند تا مترجم فرزندم باشند. با وجود این، به دلیل اینکه وارد محیط آموزشی جدیدی شده بودم، بسیار لذت می‌بردم و از هر چه می‌دیدم، یادداشت برمی‌داشتم و گاه در باره‌ی مدارس کشور عزیزم ایران برای آن‌ها صحبت می‌کردم. حاصل این ارتباط با مدرسه در کشوری که مردمش به نظم کاری شهرت دارند، تعدادی عکس و فیلم و مقداری یادداشت است که آن‌ها را مرتب کرده‌ام و در اختیار همکاران خود در آموزش و پرورش و دوست‌داران امر تعلیم و تربیت می‌گذارم. امیدوارم این مطالب سودمند باشد و مورد توجه قرار گیرد.

ساختمان مدرسه

فضایی که به مدارس اختصاص داده می‌شود، در مقایسه با فضای خانه‌ها و دیگر ساختمان‌های ژاپن بسیار بزرگ است. همه‌ی مدارس زمین بازی ماسه‌ای دارند و به وسایلی چون تاب، سرسره، میله‌های بارفیکس، لاستیک‌های متصل به زمین، و تخته‌ی پرش مجهزند.

دور تا دور حیاط مدرسه، که تقریباً به بزرگی زمین فوتبال است، تورهای آهنی سبزرنگی به ارتفاع حدود ده متر نصب کرده‌اند تا هنگام بازی توپی به بیرون پرتاب نشود. در حیاط مدرسه، به غیر از وسایلی که ذکر شد، چند اتاقک برای نگهداری وسایل ورزشی هست که در زنگ‌های ورزش از آن‌ها استفاده می‌شود. در کنار شیرهای آب، جایی نیز برای شستن دست‌ها و پاها وجود دارد. در بالای ساختمان آموزشی، ساعت بزرگی به دیوار نصب شده است که زیبایی خاصی به مدرسه می‌بخشد. دیوارهای مدرسه نرده‌ای است؛ از این‌رو از کوچه‌های اطراف می‌توان داخل مدرسه را دید. سالن سرپوشیده‌ی ورزش در فاصله‌ی کمی از ساختمان آموزشی و در نزدیکی در مدرسه قرار دارد.

مدرسه دارای یک در نرده‌ای برای ورود و خروج آموزگاران و دانش‌آموزان و یک در نرده‌ای بزرگ برای خودروهاست. در کوچکی نیز در کنار در اصلی وجود دارد که در میان ساعات درسی از آن استفاده می‌شود. اتاق نگهبان مدرسه به فاصله‌ی چند متر از در ورودی قرار دارد. در مدرسه قفل الکترونیکی دارد و

پس از بسته شدن، خود به خود قفل می‌شود.

دیگر مکان قابل ذکر، استخر شنای مدرسه است. در ژاپن دانش‌آموزان در ماه‌های تیر و مرداد هنوز به مدرسه می‌روند و در همین ماه‌هاست که کلاس‌های شنای مدرسه شروع می‌شود. همه‌ی کلاس‌ها هفته‌ای دو روز به مدت یک ساعت شنا دارند. کلاس‌های هم‌پایه به همراه آموزگاران شان به شنا می‌روند. بچه‌ها در کلاس لباس‌هایشان را عوض می‌کنند، لباس شنا

چای سبز را ندارند. پس مشخص است که باید ناهار را در مدرسه بخورند. ناهار در آشپزخانه‌ی مدرسه، که در طبقه‌ی همکف قرار دارد، تهیه می‌شود. برنامه‌ی غذایی مدرسه که متناسب با نیازهای دانش‌آموزان است، هر ماه برای خانواده‌ها فرستاده می‌شود.

کتاب به همه‌ی زبان‌ها!

مکان قابل ذکر دیگر کتابخانه‌ی بسیار مرتب مدرسه است. نام کتابخانه مرا به یاد خانم کتابداری می‌اندازد که همیشه در بدو ورود به کتابخانه به بچه‌ها خوشامد می‌گفت و پس از اینکه بچه‌ها کیف‌های کتابخانه‌شان را روی میز قرار می‌دادند، از آن‌ها می‌خواست که روی زمین کنار هم بنشینند تا برایشان کتاب داستان بخواند. او در حین خواندن داستان، گاهی از عروسک‌های مناسب نیز برای اجرای داستان استفاده می‌کرد.

هر کلاس هفته‌ای یک ساعت درس کتابخانه دارد؛ بچه‌ها با معلم خود به کتابخانه می‌روند و پس از شنیدن داستانی که کتابدار برای آن‌ها می‌خواند، با جست‌وجو در قفسه‌ها به انتخاب کتاب دل‌خواه خود می‌پردازند و آن را برای یک هفته به امانت می‌گیرند. در کتابخانه‌ی مدرسه کتاب‌هایی هم به زبان‌های دیگر (انگلیسی، اسپانیایی، فرانسوی) یافت می‌شود. حتی فرزند من یک کتاب به زبان فارسی نیز در کتابخانه‌ی مدرسه‌شان دید و آن را به امانت گرفت.

بهداشت در مدرسه‌های ژاپن

مکان دیگر اتاق بزرگ بهداشت است که مانند کلینیک اورژانس کاملاً مجهز است و معمولاً دو نفر همواره در آن اتاق حاضرند. در مدارس ژاپن، برای هر دانش‌آموز هر سال آزمایش‌های کاملی از جمله آزمایش ادرار و مدفوع، شنوایی‌سنجی، بینایی‌سنجی، اندازه‌گیری قد در حالت ایستاده و نشسته و اندازه‌گیری وزن انجام می‌گیرد.

وجود جاکفشی در مدارس یکی از تفاوت‌های میان مدارس ژاپن و ایران است. در آن‌جا بچه‌ها معمولاً هشت ساعت در مدرسه هستند و پوشیدن کفش برای این مدت طولانی باید خستگی پاهای آنان می‌شود. از این‌رو، در ورودی تمام مدارس جاکفشی‌هایی تعبیه شده است و بچه‌ها باید به‌هنگام ورود به سالن مدرسه، کفش‌های خود را عوض کرده و کفش سفید مخصوص مدرسه

می‌پوشند و به استخر می‌روند. در کنار استخر دوش‌هایی برای استفاده در قبل و بعد از تمرین شنا و کمدهایی برای نگهداری حوله و کیف شنا وجود دارد.

به‌دلیل مرطوب بودن هوای ژاپن، لازم است ساختمان‌ها پنجره‌های بیشتری داشته باشند. از این‌رو، مدرسه‌ها را طوری می‌سازند که کلاس‌ها از هر دو طرف نورگیر باشند. در طبقه‌ی همکف در محوطه‌ی میان کلاس‌ها زمینی خاکی - یا به عبارت بهتر باغچه‌ای - وجود دارد که باغبان مدرسه از آن نگهداری می‌کند و دانش‌آموزان نیز گاه در زنگ علوم در آن‌جا به کارهای کشاورزی می‌پردازند. یکی از روزها که در کلاس نشسته بودم، مدیر مدرسه را دیدم که به باغبان کمک می‌کرد و پس از کاشتن نهالی به آن آب می‌داد. در محوطه‌ی خاکی مدرسه حوضی نسبتاً بزرگ هست که ماهی‌ها در آن شنا می‌کنند. یک باغچه‌ی کوچک هم وجود دارد تا بچه‌های کوچک‌تر در آن بازی کنند. بدین ترتیب، در مدارس ژاپن بچه‌ها زندگی با طبیعت را تجربه می‌کنند و یاد می‌گیرند.

فقط آب و چای سبز!

در ژاپن دانش‌آموزان مدارس ابتدایی باید رأس ساعت هشت صبح در مدرسه حاضر و تا ساعتی از بعدازظهر در آن‌جا بمانند (پایه‌های اول تا سوم معمولاً تا ساعت دو و گاه تا ساعت سه و چهل‌وپنج دقیقه و پایه‌های چهارم تا ششم معمولاً تا ساعت پنج). در مدارس ابتدایی ژاپن بوفه‌ی فروش مواد غذایی وجود ندارد؛ زیرا دانش‌آموزان در مدرسه اجازه‌ی خوردن هیچ چیز به‌جز آب و

آموزگاران، اتاق جلسه، کلاس‌های پایه‌های دوم و سوم، دو کلاس از پایه‌ی چهارم، کلاس مخصوص ریاضیات، سالن بزرگ گردهمایی با امکاناتی از قبیل پیانو، جایی برای شستن دست‌ها و تخته‌ی کلاس و وایت‌برد. در دفتر مدیر مدرسه، تصاویر مدیران پیشین به ترتیب در قاب‌هایی زیبا بر دیوار نصب شده است و این نشانگر احترامی است که برای مدیریت مدرسه قائل‌اند. نکته‌ی جالب درباره‌ی اتاق آموزگاران - که در مورد ادارات ژاپن نیز صادق است - این است که این مکان‌ها در واقع سالن‌هایی بزرگ هستند که در آن‌ها هر کس پشت میز خود می‌نشیند و در حضور دیگران کار می‌کند. همه‌ی کارمندان اداری در ژاپن موظف‌اند کارت اسم و مشخصاتشان را روی لباس خود نصب کنند.

در طبقه‌ی سوم

دو کلاس از پایه‌ی چهارم، چهار کلاس از پایه‌ی پنجم و چهار کلاس از پایه‌ی ششم در این طبقه قرار داشتند. کتابخانه‌ی بزرگ مدرسه، انبار صندلی‌ها و اتاق تعویض لباس دخترها نیز در همین طبقه بود. شایان ذکر است که دانش‌آموزان هنگام ورزش باید لباس‌های ورزشی (شامل شلوارهای سرمه‌ای رنگ، تی‌شرت سفید و کلاه دوروی سفید و سرخ) بر تن کنند. اتاق کارهای خانگی، یا به قول ما حرفه‌وفن، نیز در همین طبقه قرار دارد. وقتی وارد این اتاق شدیم، دانش‌آموزان کلاس ششم را دیدیم که با چرخ خیاطی در حال دوختن کیف بودند. نقشه‌ی کیف را معلم روی تخته کشیده بود. در این اتاق، به غیر از چرخ خیاطی و اتو، قفسه‌ای پر از انواع ظروف و هم‌چنین ظرف‌شویی‌های بزرگ، تعدادی مایکروفر و اجاق گاز وجود دارد؛ زیرا دانش‌آموزان در آنجا آشپزی هم می‌آموزند.

را که والدینشان در آغاز سال تحصیلی برای آن‌ها تهیه کرده‌اند، به پا کنند. والدین می‌بایست نام دانش‌آموز و شماره‌ی کلاسش را روی این کفش‌ها بنویسند. برای معلمان و کارکنان مدرسه و دیگر کسانی که به مدرسه مراجعه می‌کنند، نیز به همین ترتیب اما در ورودی دیگر جاکفشی مخصوص وجود دارد.

طبقات و راهروها

هر مدرسه معمولاً چهار طبقه و هر طبقه دو راهرو بزرگ دارد. در ابتدا و انتهای راهروها، دو سرویس بهداشتی، یکی مخصوص پسرها و دیگری مخصوص دخترها، وجود دارد. در مقابل هر کلاس، یک ردیف دست‌شویی شامل پنج یا شش شیر آب و مایع دست‌شویی قرار دارد که مخصوص همان کلاس است.

چینش طبقه‌ها؛ طبقه‌ی اول

در طبقه‌ی اول مدرسه‌ی فرزندم اتاق تعویض لباس معلمان، اتاق باغبان مدرسه، اتاق بهداشت، اتاق انجمن اولیا و مربیان (PTA)، آشپزخانه، غرفه‌ای کوچک برای فروش لوازم‌التحریر، اتاقی برای راهنمایی و دادن اطلاعات به مراجعان، کلاس‌های پایه‌ی اول، اتاقی برای رسیدگی به امور دانش‌آموزان خاص (بچه‌هایی که معلولیت جسمی یا مشکل رفتاری دارند) و کلاسی در ژاپن، مدرسه واقعاً خانه‌ی دوم بچه‌هاست؛ زیرا بچه‌هایی که والدینشان شاغل هستند، می‌توانند با توافق قبلی مدرسه تا زمانی که والدینشان به خانه بازمی‌گردند، در مدرسه بمانند و در حیاط یا سالن سرپوشیده‌ی مدرسه بازی و ورزش کنند. البته ذکر این نکته نیز لازم است که آموزگاران مدرسه اغلب تا ساعت پنج و گاه حتی تا ساعت هفت بعدازظهر در مدرسه می‌مانند.

طبقه‌ی دوم

اتاق‌هایی که در طبقه‌ی دوم مدرسه‌ی فرزند من قرار داشتند، عبارت بودند از: دفتر مدیر مدرسه، اتاق آموزگاران، اتاق استراحت آموزگاران، اتاق تعویض لباس آموزگاران زن، اتاق تعویض لباس آموزگاران مرد، کتابخانه‌ی

طبقه‌ی چهارم

در این طبقه، آزمایشگاه علوم و اتاق موسیقی قرار داشت. وقتی به همراه خانم اکامورا وارد آزمایشگاه شدم، آموزگاری را دیدیم که به تنهایی در آنجا مشغول آزمایش بود. در پایان باید یادآوری کنم که خانم اکامورا از آموزگاران زبان ژاپنی فرزندم و نخستین رابط من با مدرسه بود. در این جا وظیفه‌ی خود می‌دانم که از مدیر مدرسه، خانم اکامورا و دیگر آموزگاران و کارکنان مدرسه صمیمانه سپاس‌گزاری کنم.